

ANDRZEJ EDWARD GODEK

Kraków, Instytut Muzykologii UJ

<https://orcid.org/0000-0002-3890-7260>

Przyczynek do dziejów działalności kapeli bernardyńskiej w Budślawiu

Contribution to the history of musical activity of bernardine's chapel in Budślaw

Summary

The musical culture of the Bernardine Order is still quite a new issue in Polish musicology. In the 18th and 19th centuries, in most of their convents bernardines performed a monophonic repertoire, and sometimes also polyphony consisting of parallel thirds and sixths (*canto fratto repertoire*). Against this background, the musical life of the convent in Budślaw (currently in the territory of Belarus) attracts our attention. In this convent, in 1756 Barbara Skorulska founded a musical chapel that was organised as a school of music. A number of students of this institution changed, fluctuating between 12 and 20, all of them coming from poor noble families from nearby area. The history of the chapel, analysed in the following article, is a unique example of such a musical organisation in bernardine convents so far.

Keywords: chapel, bernardines, Budślaw, school of music.

Streszczenie

Kultura muzyczna bernardynów stanowi ciągle zagadnienie nowe w polskich badaniach muzykologicznych. W większości swoich klasztorów wykonywali oni w XVIII i XIX w. repertuar jednogłosowy, a niekiedy również wielogłosowy, oparty na równoległych tercjach i sekstach (tzw. śpiewy pseudochorałowe). Na tym tle wyróżnia się więc klasztor w Bud-

sławiu (obecna Białoruś), w którym w 1756 r. Barbara Skorulska ufundowała kapelę muzyczną. Zespół działał na zasadzie bursy muzycznej, a jego liczebność w różnych latach wynosiła pomiędzy 12 a 20 uczniów-muzyków wywodzących się z okolicznych ubogich rodzin szlacheckich. Jest to jednocześnie unikalny jak dotychczas przykład takiej formy muzykowania w klasztorach bernardyńskich.

Słowa kluczowe: kapela, bernardyni, Budślów, bursa muzyczna.

Opis działalności przyklasztornych i przykościelnych kapel na terenie Rzeczypospolitej w XVIII i XIX w., mimo poświęcenia temu zagadnieniu wielu prac, ciągle uzupełniany jest o nowo odkrywane źródła i niejednokrotnie wcześniej nieznanne zespoły. Badania nad ich dziejami koncentrują się przede wszystkim na ośrodkach znajdujących się w obecnych polskich granicach, te zaś, które po 1945 r. znalazły się na terenie Białorusi i Ukrainy, pozostają w znacznej mierze poza zainteresowaniem badaczy, głównie wskutek braku lub niedostępności źródeł.

Nowe zagadnienie w polskiej literaturze muzykologicznej stanowi kultura muzyczna bernardynów. Dotychczasowe ustalenia wskazują, że wykonywali oni głównie jednogłosowy repertuar pseudochorałowy, komponowany zwykle przez samych zakonników¹. Oprócz tego rozbrzmiewała również dwu- i trzygłosowa muzyka oparta na prostym kontrapunkcie, wykorzystującym głównie równoległe tercje i seksty.

Zaledwie w kilku klasztorach bernardyńskich działały kapele. *Słownik muzyków polskich* wlicza cztery takie zespoły, istniejące przy konwentach w Krakowie, Łagiewnikach, Sokalu oraz Warszawie². Spis ten jest jednakże niekompletny, gdyż z pojedynczych wzmianek wiemy również o działalności innych kapel, m.in. przy klasztorze w Przyrowie. Ten zespół bernardyński wyróżnia się na tle pozostałych, będąc jedynym, po którym zachował się szereg muzykaliów: dwie kompozycje w zbiorach jasnogórskich (aria Dittersdorfa³ oraz msza Brixiego⁴),

¹ Andrzej E. Godek. 2018. „Pseudochorałowe śpiewy *Benedicamus Domino* w rękopiśmiennych kancjonałach krakowskich ss. bernardynek”. *Kwartalnik Młodych Muzykologów UJ* 36 (1): 33–52. Godek. 2017–2018. „Dwugłosowe śpiewy *ordinarium missae* w rękopiśmiennym antyfonarzu wileńskich bernardynek”. *Forum Muzykologiczne*: 67–84.

² Józef M. Chomiński. 1964. *Słownik muzyków polskich*. T. 1. Kraków: Polskie Wydawnictwo Muzyczne, 248.

³ Archiwum Klasztoru OO. Paulinów na Jasnej Górze (dalej: AJG). Sygn. III-147. *Omni die dic Mariae*, 1.

⁴ AJG. Sygn. III-56, *Missa Solemnis ex C*, 1.

trzy zaś w gidelskich (*offertorium* sygnowane przez Nawratila⁵, nieszpory Gerardiego⁶ oraz psalm *Dixit Dominus* Schridrigantiego⁷). Źródła te pokazują, że oprócz wspomnianego już wcześniej repertuaru pseudochorałowego, w klasztorach bernardyńskich wykonywano również dzieła wokalnie-instrumentalne znanych i cenionych w epoce kompozytorów.

Rozwój życia muzycznego w klasztorach bernardyńskich w formie wykonywania kompozycji wokalnie-instrumentalnych, ale też i czysto instrumentalnych powiązany był ściśle z kultem Matki Bożej oraz świętych szczególnie w tych konwentach, które posiadały łaskami słynące obrazy. Tak było m.in. w Dubnie, gdzie w 1717 r. Kazimierz Iliński oraz Rozalia Ilińska z d. Zielińska ufundowali Bractwo Krzyża Świętego, a wraz z nim trzech trębaczy, aby codziennie rano i wieczorem grali przy obrazie Matki Bożej oraz w czasie celebracji brackich mszy odprawianych w środy przy ołtarzu św. Jana z Dukli (w intencji fundatorów, ich rodziny, a także wszystkich członków bractwa) oraz w piątki przy ołtarzu Ukrzyżowanego Chrystusa Pana (w intencji zmarłych członków rodziny fundatorów oraz za zmarłych członków bractwa)⁸. Na rzecz całej fundacji przeznaczyci Ilińscy 8000 złp, z czego aż 5000 złp zapisano na rzecz trębaczy⁹. Takie oraz inne hojne donacje poświadczają dbałość o muzykę w klasztorach bernardyńskich. Spośród wszystkich zespołów muzycznych działających przy klasztorach tegoż zakonu wyróżnia się kapela działająca przy konwencie w Budślawiu, stanowiąca zarazem jedyną dotychczas znaną bernardyńską bursę muzyczną¹⁰. Zespołowi temu w ostatnim czasie poświęciła uwagę Tatsiana Ivashkevich. Skoncentrowała się ona jednakże na przedstawieniu ogólnego rysu kultury muzycznej, na który składają się: skrótowe omówienie kapeli, organów oraz cennego antyfonarza bernardyńskiego z XVIII w. Najnowsze ustalenia pozwalają pochylić się ponownie nad działalnością kapeli i uzupełnić opis jej działalności o szereg nowych faktów¹¹.

⁵ Archiwum Polskiej Prowincji OO. Dominikanów w Krakowie (dalej: ADK). Sygn. 132. *Offertorium pro Omni Festivitate*, 1.

⁶ ADK. Sygn. 155. *Domine ad adiuvandum, Dixit et Magnificat (...)*, 1.

⁷ ADK. Sygn. 163. *Dixit Dominus ex D duro*, 1.

⁸ Archiwum Polskiej Prowincji OO. Bernardynów w Krakowie (dalej: APBK). Sygn. RGP-b-3. *Archivium Provinciae Russiae ac Omnium Conventuum*, 354.

⁹ APBK. Sygn. RGP-b-3. *Archivium Provinciae Russiae ac Omnium Conventuum*, 354–355.

¹⁰ Julian M. Śmierciak. 2016. Działalność muzyczna i organmistrzowska bernardynów. W *Wkład bernardynów w życie religijno-kulturalne narodu polskiego (wybrane aspekty)*. Red. Czesław Gnia-decki, Aleksander K. Sitnik, 361. Kalwaria Zebrzydowska: Calvarianum.

¹¹ Tatsiana Ivashkevich. 2020. „Działalność muzyczna Ojców Bernardynów w Sanktuarium Matki Bożej Budślawskiej na Białorusi”. *Studia Sandomierskie* 27: 171–183.

Bernardyni przybyli do Budślawia¹² z Wilna w 1504 r., kiedy to król Aleksander Jagiellończyk nadał im 6000 mórg lasu¹³. Początkowo w miejscu późniejszej osady wzniesiono drewniane szałas¹⁴. Do II połowy XVI w. zakonnicy prowadzili tu pustelniczy tryb życia. Około 1588 r. miały miejsce objawienia Matki Bożej, w wyniku których w 1589 r. zbudowano w Budślawiu drewnianą kaplicę, do której przybywali pielgrzymi¹⁵. W 1613 r. bernardyni otrzymali obraz przedstawiający Matkę Bożą, zwaną później Budślawską, który w 1598 r. papież Klemens VIII podarował wojewodzie mińskiemu, Janowi Pacowi, udającemu się na pielgrzymkę do Rzymu w związku ze swoją konwersją z kalwinizmu na katolicyzm¹⁶. W latach 1633–1643 wzniesiony został w miejscu dawnej kaplicy kościół murowany¹⁷. Świątynia ta w latach 1767–1783 za przełożenia o. Konstantyna Pensa (zm. 25 marca 1793 r. w Budślawiu¹⁸), syna znanego architekta, została w znacznej mierze rozbudowana¹⁹. Rezultatem tych prac było wzniesienie zupełnie nowego kościoła oraz przekształcenie dotychczasowego budynku w kaplicę pw. św. Barbary²⁰.

Wiadomości o muzykowaniu i organach w klasztorze do II połowy XVIII w. należą do nielicznych. Z pewnością w kościele znajdowały się organy już w XVII w., czego możemy się zaledwie domyślać, skoro w 1692 r. w świątyni zatrudniony był bliżej nieznanymi organista²¹. Rzeczony instrument mógł być niewielkim pozytywem. Rozwój kultury muzycznej w Budślawiu związany był z hojną donacją Barbary Skorulskiej. W 1756 r. ufundowała ona swoim testamentem przy kościele kapelę „na Honor Nayswiętszey Maryi Panny”²². Zgodnie z jej

¹² Obecnie Budślaw, zwany niekiedy również Budą, jest wsią znajdującą się w obwodzie mińskim na terenie Białorusi. W okresie staropolskim było to miasto w województwie wileńskim, w powiecie oszmiańskim.

¹³ „Historja klasztoru i kościoła Budślawskiego”. 1930. Głos Parafjalny. Miesięcznik religijno-informacyjny 1 (1): 3.

¹⁴ Wiesław Murawiec. 1985. Budślaw. W *Klasztory bernardyńskie w Polsce w jej granicach historycznych*. Red. Hieronim E. Wyczawski, 31. Kalwaria Zebrzydowska: Calvarianum.

¹⁵ Murawiec. 1985. Budślaw, 32.

¹⁶ APBK. Sygn. L-15. *Vinea Christi Domini electa*, 235.

¹⁷ APBK. Sygn. L-15. *Vinea Christi Domini electa*, 229. Eleuthery Zieleiewicz. 1650. *Zwierzi-niec Na ziemi niebieski to iest Puszcza Budzka laskami Boskiami Ophylwajęca których ludzie przy cudownym Obrazie Naj[s]więtszej] Panny w kosciele O. Bernardynow będącym doznawiają w druk podana*. Wilno, 8.

¹⁸ APBK. Sygn. L-3. *Acta Definitorij Provinciae Lithuanae S. Casimiri*, 619.

¹⁹ Marian Morelowski. 1939. *Zarysy sztuki wileńskiej z przewodnikiem po zabytkach między Niemnem a Dźwiną*. Wilno: Drukarnia „Grafika”, 305–306.

²⁰ Morelowski. 1939. *Zarysy sztuki wileńskiej*, 305–306.

²¹ APBK. Sygn. M-13. *Akta Prowincji Małopolskiej Bernardynów*, 55–56.

²² APBK. Sygn. L-12. *Akta Prowincji Litewskiej Bernardynów*, 77.

wolą podstawę utrzymania zespołu stanowiło 2000 czerwonych złotych, które jeszcze za jej życia ulokowane zostały na dobrach Marcina Oskierki, marszałka oszmiańskiego²³. Z kwoty tej zaś 2800 złp jako suma od procentu pokrywało koszty utrzymania „Kapelji porządnej”²⁴. W 1758 r. odnotowano ponadto zapis 2000 florenów węgierskich ofiarowanych przez Skorulską na zakup instrumentów muzycznych dla kapeli. Możliwe, że w rzeczywistości nabyte one zostały jeszcze w roku fundacji zespołu, niejasne pozostają jednakże przyczyny tej rozbieżności między datami obu faktów²⁵.

Nadmienić warto, iż rzeczona darowizna Barbary Skorulskiej „na muzykę” kościoła budławskiego nie była jej jedynym zapisem dobroczynnym. W tym samym okresie przeznaczyła ponadto 44 000 florenów, zapisanych na dobrach w Dołhynowie, również na rzecz klasztoru w Budławiu, nakładając obowiązek odprawienia sześciu mszy czytanych za swoją duszę²⁶. Oprócz tego ofiarowała również 7000 florenów konwentowi bernardyńskiemu w Słucku na intencję jednej mszy czytanej oraz jednej śpiewanej za duszę swoją oraz wszystkich zmarłych z rodziny²⁷.

Prawdopodobnie od samego początku przy kapeli istniała bursa muzyczna, w której naukę gry na instrumentach muzycznych pobierały dzieci z ubogich szlacheckich rodzin²⁸. Oprócz tego uczniowie uczęszczali również do szkoły parafialnej²⁹. Na czele bursy stał jej prefekt, którym każdorazowo był jeden z zakonników bernardyńskich. Akt wizytacyjny z 1815 r. wyliczył jako kuratora kapeli o. Franciszka Dowiatta, który uczył śpiewu również braci będących słuchaczami studium retorycznego działającego przy budławskim konwencie³⁰. W 1818 r. funkcję prefekta muzyki pełnił już br. Antoni Moroczkowski³¹. W akcie wizytacyjnym

²³ APBK. Sygn. L-12. *Acta Prowincji Litewskiej Bernardynów*, 77.

²⁴ APBK. Sygn. L-12. *Acta Prowincji Litewskiej Bernardynów*, 77.

²⁵ APBK. Sygn. L-12. *Acta Prowincji Litewskiej Bernardynów*, 518. Informację tę o. Wiesław Murawiec zinterpretował jako fundusz na zakup organów, za nim zaś informację tę powtarzają inne publikacje. Wydaje się jednakże, że rzeczony zapis: *pro musica cum omnibus adid pertinentibus Instrumentis ad Ecclesiam Budensem* odnosi się tu do zakupu instrumentów dla kapeli, co poświadczają również przytoczone w dalszej części rozważań źródła. Murawiec. 1985. Budław, 32. А.У. Бурдзялэў, С.М. Немагаў, У.В. Савіцкая, С.І. Шэйпа. 2018. *Арганы Беларусі*. Мінск: Беларуская Энцыклапедыя імя Петруся Броўкі, 32. APBK. Sygn. L-2. *Acta antecapitularia Provinciae M[agnae] D[ucis] L[ithuanae]*, 518.

²⁶ APBK. Sygn. L-12. *Acta Prowincji Litewskiej Bernardynów*, 517.

²⁷ APBK. Sygn. L-12. *Acta Prowincji Litewskiej Bernardynów*, 517.

²⁸ APBK. Sygn. L-12. *Acta Prowincji Litewskiej Bernardynów*, 77.

²⁹ Józef Twardowski. 1904. „Wizyta jeneralna szkół i zakładów edukacyjnych w gubernii Mińskiej odbyta w roku 1819”. Archiwum do dziejów literatury i oświaty w Polsce 10: 426.

³⁰ APBK. Sygn. L-8. *Liber Visitationum [...] [Provinciae] Lithuaniae [...]*, 193.

³¹ APBK. Sygn. L-8. *Liber Visitationum [...] [Provinciae] Lithuaniae [...]*, 225.

z 1819 r. odnotowano, że nauczycielami szkoły parafialnej są każdorazowo dwaj młodzi zakonnicy będący słuchaczami studium retorycznego w Budślawiu i zmieniają się prawie każdego roku³². Nie wiadomo, czy prefekci bursy również byli tak często zmieniani. W rzeczonym dokumencie wyliczono jedynie, że w szkole uczyli wówczas o. Apolinary Gąsiewski oraz o. Styginus Antonowicz, zaś przełożonym był o. Tadeusz Wolski³³. Miała ona wówczas 18 uczniów, z czego aż 12 kształciło się w grze na instrumentach i grało w kapeli³⁴; do seniora bursy należało zaś pilnowanie, aby muzycy nie opuszczali zajęć³⁵.

Szczególnie cennych informacji o kapeli i bursie dostarcza inwentarz kościoła sporządzony w 1822 r. Dowiadujemy się z niego o istnieniu trzech ksiąg dokumentujących działalność zespołu:

Księgi w Komorze Celi Przełożeńskiey

[...] Rejestra przychodu y Rozchodu Kapelij od R[ok]u 1786 zaczęte po Rok Terazniejszy niezakonzone [sztuk] 1

Rejestra Papierow y Instrumentow Muzycznych R[ok]u 1819 in Fol[io] [sztuk] 1

[...] Księga Zawieraiąca Kontrakta Chłopcow do Kapelij przyjmuiących się od R[ok]u 1801. zaczęta po Rok Terazniejszy nieskończona in Folio [sztuk] 1³⁶

Dotychczasowa kwerenda nie ujawniła miejsca przechowywania powyższych źródeł, brak jest również jakichkolwiek poszlak pozwalających stwierdzić, czy dotrwały one do naszych czasów. Oprócz tego rzeczony inwentarz zawiera również opis budynku bursy:

Officina Kapeliska Bursa

Murowana pokryta Gontami przez którą idzie Brama do Klasztoru, Malowana Stolarskiej roboty, na Zawiasach Żelaznych z Zamkiem wiszącym, po iedney stronie dla Kapelik Stancyi Sześć, Drzwi do nich z Zamkami y Zawiasami Żelaznemi.

Po drugiej stronie Szkoła Parafialna, ma Salę jedną Obszerną y wygodną. Poteyze stronie takż sala dla Kapelistow na proby Muzyczne z sionkami. Przy Bramie tey

³² Twardowski. 1904. „Wizyta jeneralna szkół i zakładów edukacyjnych w gubernii Mińskiej”, 426.

³³ Twardowski. 1904. „Wizyta jeneralna szkół i zakładów edukacyjnych w gubernii Mińskiej”, 426.

³⁴ Twardowski. 1904. „Wizyta jeneralna szkół i zakładów edukacyjnych w gubernii Mińskiej”, 426.

³⁵ APBK. Sygn. L-8. *Liber Visitationum*, 338.

³⁶ Biblioteka Uniwersytecka w Wilnie (dalej: BUW). Sygn. F4-A2112. *Opisanie Kosciola Budzkiego*, 15–16.

Officyny Dzwonek na studentów. Okien w tej Officynie 12, z których 6. od Ulicy za kratą Żelazną.³⁷

Według relacji Józefa Twardowskiego, wizytującego szkołę w 1819 r., uczniowie nie mieszkali w żadnym z opisanych budynków. Większość z nich, pochodząc z pobliskich miejscowości, mieszkała ze swoimi rodzinami, inni zaś w pobliskich domach w mieście pod kuratelą dozorca domowego, Antoniego Miranowicza³⁸.

Jak to już wskazano wcześniej, instrumenty muzyczne dla kapeli zakupione zostały przez fundatorkę zespołu, Barbarę Skorulską. Nie wiadomo, jaka była ich początkowa liczba. W kolejnych latach zakupiono jednak kolejne, co poświadcza spis pochodzący z 1822 r.:

Skrzypiec Chorowych 5. Starych 2. – 7
Skrzypiec Nowych 2, Starych 6 – 8
Basetlij dwie – 2
Altowka iedna – 1
Kwart[w]yoli dwie – 2
Klarynetow Nowych para 1. Starych para 1. efficit – 2
Flaterwersow Nowych para 1. Starych para 1. efficit – 2
Waltorni para 1. – 1
Kwart puzon ieden – 1
Fagotow Sztuk trzy – 3
Kotły do Muzyki stosowane dwa – 2
Klawikortow sztuk dwie – 2³⁹

Wszystkich wyliczonych instrumentów było łącznie 33. Jak już wcześniej wspomniano, w 1819 r. kapela składała się z zakonnika pełniącego funkcję prefekta, seniora oraz 12 muzyków⁴⁰. Prawdopodobnie liczba uczniów bursy oscylowała zwykle wokół 15⁴¹, choć wzmianki o jej liczebności sięgają niekiedy nawet licz-

³⁷ BUW. Sygn. F4-A2112. *Opisanie Kosciola Budzkiego*, 17r.

³⁸ Twardowski. 1904. „Wizyta jeneralna szkół i zakładów edukacyjnych w gubernii Mińskiej”, 425.

³⁹ BUW. Sygn. F4-A2112. *Opisanie Kosciola Budzkiego*, 17r-v.

⁴⁰ Twardowski. 1904. „Wizyta jeneralna szkół i zakładów edukacyjnych w gubernii Mińskiej”, 426.

⁴¹ Jan Kurczewski. 1912. *Biskupstwo Wileńskie od jego założenia aż do dni obecnych, zawierające dzieje i prace biskupów i duchowieństwa djecezji wileńskiej, oraz wykaz kościołów, klasztorów, szkół i zakładów dobroczynnych i społecznych*. Wilno: Drukarnia Józefa Zawadzkiego, 307.

by 20⁴². Przyjmując te szacunkowe dane, stwierdzić należy, że zespół był raczej standardowej wielkości jak na swoją epokę. Oparcie jego konstrukcji o działalność bursy muzycznej pozwoliło zapewnić byt omawianej kapeli mniejszym kosztem, brak jest bowiem jakichkolwiek wzmianek o tym, aby poza kapelmistrzem zatrudniano profesjonalnych wykonawców.

Do nielicznych należą również wzmianki o wykonywanym repertuarze. Wspomniany wcześniej rejestr muzykaliów nie został dotychczas odnaleziony, jednak domniemywać możemy, że zespół wykonywał utwory typowe dla epoki, w której działał. Mimo iż nieznane są tytuły konkretnych kompozycji, inwentarz kościoła z 1822 r. dostarcza informacji o łącznej ich liczbie zapisanych w rzeczonym rejestrze. Wśród bogatej kolekcji 540 utworów znajdować się miały m.in.: msze, nieszpory, litanie, symfonie, koncerty czy polonezy⁴³.

Cennych uwag o kapeli budslawskiej dostarcza również Ignacy Borejko Chodźko w swoim opisanu diecezji mińskiej ok. 1830 r. W dokonanej charakterystyce, oprócz odnotowania, że zatrudniony był „doskonały kapelmajster”, zapisał, iż „z tej szkoły wychodzili niejednokrotnie utalentowani artyści, zasługujący na to, aby w stolicy Cesarstwa [Petersburgu – A.E. G.] zaliczać się do nadwornej kapeli”⁴⁴. Początkowo uczniów przyjmować miano do nauki w szkole parafialnej, a następnie, gdy przejawiali zdolności muzyczne, kierować do kształcenia w tej dziedzinie⁴⁵.

Z pewnością oprócz zapisu Barbary Skorulskiej na utrzymania kapeli przy kościele budslawskim również i z innych, nieznanych dziś źródeł pozyskiwano środki na kulturę muzyczną. Po ukończeniu budowy nowej świątyni w latach 1781–1783 wzniesiono w niej nowe organy⁴⁶. Były one dziełem Nicolausa Jantzona, cenionego na terenie Wielkiego Księstwa Litewskiego organmistrza, którego dziełem był również niezwykle podobny tak pod względem dyspozycji, jak i prospektu instrument w Cytowianach⁴⁷. Swoistą osobliwością w obu tych przypadkach była konstrukcja dość dużych, dwumanuałowych organów bez pedału.

⁴² Ignacy Borejko Chodźko. 1998. *Diecezja mińska około 1830 roku*. T. 2. Opr. Marian Radwan. Lublin: Instytut Europy Środkowo-Wschodniej, 89. Alojzy Fridrich. 1911. *Historye cudownych obrazów Najświętszej Maryi Panny w Polsce*. T. 4. Kraków: Wydawnictwo Towarzystwa Jezusowego, 76.

⁴³ BUW. Sygn. F4-A2112. *Opisanie Kosciola Budzkiego*, 17v.

⁴⁴ Borejko Chodźko. 1998. *Diecezja mińska około 1830 roku*, 89.

⁴⁵ Borejko Chodźko. 1998. *Diecezja mińska około 1830 roku*, 89.

⁴⁶ Gironis Povilonis. 2009. *Vargondirbystės menas Lietuvoje: nuo baroko iki klasicizmo*. *Vargonų katalogas. XVII a.–XIX a. pirmoji pusė*. Vilnius: Savastis, 64.

⁴⁷ Povilonis. 2009. *Vargondirbystės menas Lietuvoje: nuo baroko iki klasicizmo*, 64, 224.

Instrument budślawski wyposażony został w 21 głosów⁴⁸, a także urządzenia dodatkowe: gwiazdę z dzwonami (cymbelstern), bęben (tympan) oraz sygnał dla kalikanta⁴⁹.

Źródła objęte kwerendą nie dostarczają informacji o tym, kiedy kapela budślawska została rozwiązana. Przypuszczać można jednak, że działała do ok. 1858 r., kiedy to nastąpiła kasata klasztoru⁵⁰. Ostatnie wzmianki o szkole elementarnej pochodzą z 1842 r.⁵¹ Nie oznacza to jednakże jej likwidacji, ta bowiem z pewnością powiązana byłaby również ze zlikwidowaniem budślawskiej bursy muzycznej. Od powstania styczniowego kościołem opiekowali się księża diecezjalni, nie wiadomo jednak, czy w dalszym ciągu utrzymywali oni jakikolwiek zespół muzyczny.

Przedstawiony zarys działalności kapeli bernardyńskiej w Budślawiu pokazuje, że kultura muzyczna tego klasztoru znacząco różniła się od większości konwentów bernardyńskich, gdzie kultywowano śpiew jednogłosowy lub w prostej wielogłosowości, zdominowanej przez równoległe tercje oraz seksty. Ten szczególny rozwój życia muzycznego w Budślawiu powiązany był ściśle z istniejącym tam sanktuarium maryjnym, do którego od XVII w. nieustannie ściągają liczni pielgrzymi. Niestety, wskutek znacznego rozproszenia dokumentów dotyczących historii tegoż klasztoru wiele wątków podjętych w niniejszym przyczynku pozostaje nierozstrzygniętych. Z pewnością kontynuowanie badań przyczyni się do odkrycia kolejnych źródeł archiwalnych i uzupełnienia przedstawionego szkicu o nowe informacje.

Bibliografia

1. Źródła

Archiwum Klasztoru OO. Paulinów na Jasnej Górze (AJG):

Sygn. III-56. *Missa Solemnis ex C.*

⁴⁸ BUW. Sygn. F4-A2112. *Opisanie Kosciola Budzkiego*, 3.

⁴⁹ Instrument został rozbudowany na początku XX w. i obecnie liczba jego głosów wynosi 23. Wspomnieć jednakże należy, iż wewnątrz szafy organowej brakuje wielu piszczałek, niekiedy całych rejestrów, instrument pozostaje więc obecnie nieczynny. Povilonis. 2009. *Vargondirbystės menas Lietuvoje: nuo baroko iki klasicizmo*, 64. А.У. Бурдзялëў. 2018. *Арганы Беларусі*, 32–39.

⁵⁰ Murawiec. 1985. Budślaw, 32.

⁵¹ Hieronim E. Wyczawski. 1992. *Bernardyni polscy*. T. 3. Kalwaria Zebrzydowska: Calvarianum, 116.

- Sygn. III-147. *Omni die dic Mariae*.
- Archiwum Polskiej Prowincji OO. Bernardynów w Krakowie (APBK):
- Sygn. L-2. *Acta antecapitularia Provinciae M[agna]e D[ucis] L[ithuanae]*.
- Sygn. L-3. *Acta Definitorij Provinciae Lithuanae S. Casimiri*.
- Sygn. L-8. *Liber Visitationum [...] [Provinciae] Lithuanae [...]*.
- Sygn. L-12. *Akta Prowincji Litewskiej Bernardynów*.
- Sygn. L-15. *Vinea Christi Domini electa*.
- Sygn. M-13. *Akta Prowincji Małopolskiej Bernardynów*.
- Sygn. RGP-b-3. *Archivium Provinciae Russiae ac Omnium Conventuum*.
- Archiwum Polskiej Prowincji OO. Dominikanów w Krakowie (ADK):
- Sygn. 132. *Offertorium pro Omni Festivitate*.
- Sygn. 155. *Domine ad adiuvandum, Dixit et Magnificat [...]*.
- Sygn. 163. *Dixit Dominus ex D duro*.
- Biblioteka Uniwersytecka w Wilnie (BUW):
- Sygn. F4-A2112. *Opisanie Kosciola Budzkiego*.
- Borejko Chodźko Ignacy. 1998. *Diecezja mińska około 1830 roku*. T. 2. Opr. Marian Radwan. Lublin: Instytut Europy Środkowo-Wschodniej.
- Twardowski Józef. 1904. „Wizyta jeneralna szkół i zakładów edukacyjnych w gubernii Mińskiej odbyta w roku 1819”. *Archiwum do dziejów literatury i oświaty w Polsce* 10: 305–631.
- Zieleiewicz Eleuthery. 1650. *Zwierzinniec Na ziemi niebieski to iesel Puszcza Budzka łaskami Boskiewi Opywiałca których ludzie przy cudownym Obrazie Na[j]s[więtszej] Panny w kosciele O. Bernardynow będącym doznawiał w druk podana*. Wilno.

2. Opracowania

- Chomiński Józef M. 1964. *Słownik muzyków polskich*. T. 1. Kraków: Polskie Wydawnictwo Muzyczne.
- Fridrich Alojzy. 1911. *Historie cudownych obrazów Najświętszej Maryi Panny w Polsce*. T. 4. Kraków: Wydawnictwo Towarzystwa Jezusowego.
- Godek Andrzej E. 2017–2018. „Dwugłosowe śpiewy *ordinarium missae* w rękopiśmiennym antyfonarzu wileńskich bernardynek”. *Forum Muzykologiczne*: 67–84.
- Godek Andrzej E. 2018. „Pseudochorałowe śpiewy *Benedicamus Domino* w rękopiśmiennych kancjonałach krakowskich ss. bernardynek”. *Kwartalnik Młodych Muzykologów UJ* 36 (1): 33–52.
- „Historja klasztoru i kościoła Budzławskiego”. 1930. *Głos Parafjalny*. Miesięcznik religijno-informacyjny 1 (1): 3.
- Ivashkevich Tatsiana. 2020. „Działalność muzyczna Ojców Bernardynów w Sanktuarium Matki Bożej Budzławskiej na Białorusi”. *Studia Sandomierskie* 27: 171–183.

- Kurczewski Jan. 1912. *Biskupstwo Wileńskie od jego założenia aż do dni obecnych, zawierające dzieje i prace biskupów i duchowieństwa diecezji wileńskiej, oraz wykaz kościołów, klasztorów, szkół i zakładów dobroczynnych i społecznych*. Wilno: Drukarnia Józefa Zawadzkiego.
- Morelowski Marian. 1939. *Zarysy sztuki wileńskiej z przewodnikiem po zabytkach między Niemnem a Dźwiną*. Wilno: Drukarnia „Grafika”.
- Murawiec Wiesław. 1985. Budślaw. W *Klasztory bernardyńskie w Polsce w jej granicach historycznych*. Red. Hieronim E. Wyczawski, 31. Kalwaria Zebrzydowska: Calvarianum.
- Povilonis Gironis. 2009. *Vargondirbystės menas Lietuvoje: nuo baroko iki klasicizm. Vargonų katalogas. XVII a.–XIX a. pirmoji pusė*. Vilnius: Savastis.
- Śmierciak Julian M. 2016. Działalność muzyczna i organmistrzowska bernardynów. W *Wkład bernardynów w życie religijno-kulturalne narodu polskiego (wybrane aspekty)*. Red. Czesław Gniadecki, Aleksander K. Sitnik, 341–373. Kalwaria Zebrzydowska: Calvarianum.
- Wyczawski Hieronim E. 1992. *Bernardyni polscy*. T. 3. Kalwaria Zebrzydowska: Calvarianum.
- Бурдзялэў А.У., Немагаў С.М., Савіцкая У.В., Шэйпа С.І.. 2018. *Арганы Беларусі*. Мінск: Беларуская Энцыклапедыя імя Петруся Броўкі.

ANDRZEJ EDWARD GODEK – muzykolog, historyk. W 2017 r. ukończył z wyróżnieniem studia magisterskie w Instytucie Muzykologii Uniwersytetu Jagiellońskiego. W 2021 r. uzyskał stopień doktora w zakresie historii na Uniwersytecie Papieskim Jana Pawła II w Krakowie. Do jego głównych zainteresowań badawczych należą religijna muzyka chóralna, a także historia kościoła na Kresach Wschodnich i w Galicji. Od 2011 r. jest dyrygentem chóru przy parafii pw. bł. Anieli Salawy w Krakowie. Obecnie przygotowuje rozprawę doktorską z zakresu nauk o sztuce w Instytucie Muzykologii UJ. E-mail: andres.godek@gmail.com